відкриваючи можливості для самовираження та розвитку міжособистісних навичок.

Список використаних джерел:

1. Демченко, І., & Ревнюк, Н. (2025). Роль соціальних послуг у забезпеченні соціальної інклюзії. *Ввічливість. Humanitas*, (2), 47–53. DOI: https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.7

2. Яковишина Т.В. Ляльковтерапія як напрям артпедагогіки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Наукові інновації та передові технології*, 2024 (№2(30)). с. 1459-1469.

3. 10 Play Therapy Techniques for Neurodivergent Kids. BestLife NJ. 2025. URL: https://www.bestlifenj.com/post/10-play-therapy-techniques-for-neurodivergent-kids (дата звернення: 17.02.2026).

4. The impact of perceived social support on children's problem behaviors: the parallel mediating roles of attentional bias. PMC. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12326605/ (дата звернення: 17.02.2026).

Шевченко В.М.,
професор кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені Миколи Ярмаченка факультету спеціальної освіти та соціальної політики,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

Цитовська Беата,
керівник кафедри освіти осіб з інвалідністю факультету історичних та педагогічних наук інституту педагогіки
доктор габілітований, професор
Вроцлавський університет,
м. Вроцлав, Польща

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД

В умовах реформування системи освіти та ускладнення завдань, які стоять перед спеціальною освітою, підвищуються вимоги до фахівців спеціальної освіти, їхніх особистісних і професійних якостей, рівня їхньої професійної культури. Від професіоналізму педагога який працює з дітьми з інвалідністю, значною мірою залежить рівень передачі знань соціально-культурного досвіду

підростаючому поколінню. Лише педагог, який є високорозвиненою, культурною особистістю, зможе виховати особистість. На сьогодні виникає необхідність формування нової генерації спеціальних педагогів, здатних здійснювати специфічну професійну діяльність у нових умовах, які можуть надавати кваліфіковану допомогу дітям з особливими потребами у створенні умов для їх успішного навчання, розвитку та соціалізації, що передбачає якісну фахову педагогічну, медичну, психологічну та правову підготовку на рівні вимог вищої школи [1, с. 5].

Нові виклики, які стоять сьогодні перед українською системою вищої освіти, вимагають переосмислення попереднього досвіду підготовки фахівців і пошуку нових підходів до професійної підготовки студентів; розроблення нових освітніх стратегій; приведення змісту, форм, методів викладання у відповідність до вимог та потреб сучасності; створення ефективних умов для професійного й особистісного саморозвитку майбутнього успішного фахівця для системи спеціальної освіти. Максимальну готовність студентів до майбутньої фахової діяльності забезпечує поєднання традиційних і новітніх форм роботи. До традиційних форм організації навчального процесу у закладі вищої освіти належать такі: лекція, семінар, практичні та лабораторні заняття, самостійна робота, консультації, курсові та дипломні роботи, практика, контрольні роботи, колоквіуми, заліки та іспити; до інноваційних – проблемна лекція, семінар-дискусія, програмоване навчання, розв’язання проблемних ситуацій, дидактичні ділові ігри, модульне, рейтингове та дистанційне навчання [1, с. 8].

Поєднання інноваційних педагогічних технологій з традиційними дає змогу перейти від дисциплінарної моделі навчання до системної, організувати творчу професійно спрямовану діяльність студентів, особистісно орієнтувати процес навчання у закладі вищої освіти. Використання нетрадиційних форм навчання (модульне і дистанційне навчання, рейтингова система, розробка інформаційно-предметного забезпечення технологій навчання) розглядається як

засіб підвищення якості підготовки фахівців спеціальної освіти. При застосування новітніх технологій суттєво зростає мотивація учіння, студенти розуміють необхідність оволодіння теоретичними знаннями і своєчасно задовольняють свої професійні інтереси; формується їхня відповідальність і самостійність. Якщо в процесі застосування традиційних технологій здобувач освіти завжди перебуває у позиції того, хто навчається, то новітні технології стимулюють його до виконання різноманітних ролей, сприяючи розвитку особистості майбутнього педагога [2, с. 54].

Відповідно до цього, потрібне концептуальне обґрунтування стратегії вдосконалення підготовки спеціальних педагогів та створення інноваційної моделі підготовки фахівців, які будуть працювати в умовах спеціальної освіти та інклюзивного навчання з дітьми з інвалідністю, що дозволить забезпечити якість кадрової політики на інституціональному рівні при наданні освітніх послуг за місцем проживання. Проте, зміна стратегії підготовки фахівців має відбуватися на методологічному рівні, оскільки півзаходи не матимуть позитивних результатів. Розробка стратегії та теоретичної моделі підготовки фахівців дозволить усунути протиріччя між випереджальними змінами практики та відсутністю науково обґрунтованих концепцій і стратегій підготовки фахівців відповідно до сучасних вимог та потреб практики, а також наступність у підготовці кадрів [3, с. 370].

Для підготовки майбутніх фахівців потрібно передбачити нові варіанти поєднання напрямів підготовки. Сучасні підходи до формування професійної майстерності та культури майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти передбачають ґрунтовну теоретичну і практичну підготовку, яка дозволяє їм ефективно розв‘язувати завдання, що стоять перед ними. Цей процес передбачає розвиток їхньої комунікативної компетентності, необхідних умінь для провадження практичної діяльності, здійснення ґрунтовної теоретичної та практичної підготовки, розвитку широкого кола професійних умінь [4, с. 374].

Таким чином, під час модернізації системи спеціальної освіти необхідно значну увагу приділити, насамперед, модифікації навчальних планів і навчального матеріалу для якісної підготовки фахівців відповідно до вимог часу. Це один із головних факторів, який дозволить привести у відповідність до нових вимог якість допомоги дітям з особливими потребами на регіональному та інституціональному рівнях.

В Польщі освіта дітей і молоді з інвалідністю реалізується відповідно до ідеї «школи для всіх». Це не нова концепція: ще у 1980-х роках Александр Гулек пропагував освітню та соціальну інтеграцію, стверджуючи, що «інтеграційна система навчання і виховання полягає в максимальному включенні дітей і молоді з відхиленнями від норми до звичайних шкіл та інших освітніх закладів, забезпечуючи їм – в міру можливостей – зростання в середовищі здорових однолітків» [1, с. 492]. Варто підкреслити, що інтеграційна парадигма та її практична реалізація стали можливими після впровадження нормалізаційних підходів, які в Польщі почали застосовуватися на початку 2000-х років, а їх витоки сягають скандинавських моделей [3].

Майже всі дослідження, проведені в Польщі щодо впровадження інтеграції та інклюзії в освіті, свідчать, що якість запропонованих рішень значною мірою залежить від вчителів. Тому питання їх підготовки до роботи з учнями з інвалідністю, є надзвичайно важливим. Робота з ними вимагає від вчителів наявності відповідних кваліфікацій у галузі спеціальної педагогіки. У польській системі вищої освіти створено різні можливості для їх здобуття. Основною формою є єдині п’ятирічні магістерські студії за спеціальністю «Спеціальна педагогіка» за такими напрямами: освіта і реабілітація осіб із порушеннями слуху, освіта і реабілітація осіб із порушеннями зору, освіта і реабілітація осіб з інтелектуальними порушеннями, лікувально-терапевтична педагогіка, освіта і терапія осіб із розладами спектра аутизму, інклюзивна освіта [2, с. 1169].

У системі 3+2 (трирічний бакалаврат і дворічна магістратура) можуть реалізовуватися такі спеціалізації: ресоціалізаційна педагогіка, логопедія, корекційна педагогіка (педагогічна терапія), раннє втручання у межах спеціальності «Педагогіка». Крім того, всі зазначені спеціалізації можуть бути здобуті на післядипломних студіях (не менше трьох семестрів) особами, які вже мають педагогічну кваліфікацію, але не мають підготовки зі спеціальної педагогіки. Навчальна програма зі спеціальної педагогіки визначає цілі підготовки, результати навчання студентів та зміст дисциплін. Загальною метою підготовки є формування фахівців, які мають загальні й професійні знання, а також уміння і компетентності, необхідні для розуміння та організації освітніх процесів дітей і молоді з інвалідністю, з урахуванням індивідуальних і середовищних чинників [3].

Випускники спеціальності «Спеціальна педагогіка» здобувають кваліфікацію вчителя-спеціального, що дає право працювати у державних і приватних освітніх закладах: дитячих садках, школах, спеціальних і терапевтичних центрах, психолого-педагогічних консультаціях, а також у позаосвітніх установах.

Отже, сучасна спеціальна освіта вимагає висококваліфікованих педагогів, здатних забезпечити ефективне навчання і соціалізацію дітей з інвалідністю. Поєднання традиційних і інноваційних форм підготовки сприяє розвитку професійних і особистісних якостей майбутніх фахівців. Досвід Польщі показує, що успіх інклюзії залежить від якісної спеціальної педагогічної освіти, яка готує фахівців до роботи у різних освітніх закладах і створює умови для повноцінного розвитку дітей з особливими потребами.

Список використаних джерел:

1. Дегтяренко Т. М. (2015). Модифікація професійної підготовки фахівців у контексті модернизації системи спеціальної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми. 3 (47). С. 5-8.

2. Кирста Н. (2015). Підготовка спеціалістів дошкільного профілю до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Освітній простір України. Івано-Франківськ. 6 С. 54-56.

3. Колишкін О. В. (2017). Особливості формування професійної культури майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти. Спеціальна освіта стан та перспективи (Матеріали Всеукраїнської (заочної) науково-практичної конференції, 17-18 травня 2017 року). Харків. 368. С. 370-371.

4. Пахомова Н. Г. (2017). Діагностико-корекційний консалтинг в системі підготовки фахівця до роботи в умовах інклюзії. Спеціальна освіта стан та перспективи (Матеріали Всеукраїнської (заочної) науково-практичної конференції, 17-18 травня 2017 року). Харків. с. 374.

5. Hulek, A. (1980). Integracyjny system kształcenia i wychowania. Pedagogika rewalidacyjna. PWN. Warszawa. c. 492

6. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia. (2006). Dz.U. 2012 poz. c. 1169.

7. Krauze, A. (2010). Współczesne paradygmaty pedagogiki specjalnej. Oficyna Wydawnicza „IMPULS". Kraków.

Шевчук О. С.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 231 «Соціальна робота», гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
Демченко І. І.,
професор кафедри соціальної роботи та реабілітації, доктор педагогічних наук, професор, Національний університет біоресурсів та природокористування України, м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІДЛІТКІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

Сучасні кризові умови, зумовлені воєнними подіями, міграційними процесами та соціальними трансформаціями, суттєво впливають на процес соціалізації підлітків. У цей період формування ціннісних орієнтацій стає особливо вразливим, оскільки підлітковий вік характеризується підвищеною чутливістю до зовнішніх впливів та кризових ситуацій. Соціально-педагогічна робота в таких обставинах потребує переосмислення традиційних підходів та впровадження спеціально розроблених стратегій підтримки молоді.